

aanzien - voor de 350 personeelsleden een goed bestaan hebben veilig gesteld.

Ook de werkzaamheid van de Gemertse werknemers in "het metaal" heeft zijn voorgeschiedenis. Een verwevenheid met de teruggang van de huisweverij is zelfs aanwijsbaar.

De opkomst van de machinale weverij was bij veel thuiswevers slecht gevallen; "het machinaal", zoals de fabriek na de mechanisatie in de volksmond werd genoemd, werd niet als een vooruitgang gezien maar door de wevers ervaren als een aanslag op hun rustig, toch al karig bestaan.

Bij velen was de weerstand zo groot, dat ze hun kinderen voorhiel^{den}den geen wever te worden. De omstandigheid, dat de Van Thiels metaalindustrie te Beek en Donk terzelfder tijd volop in het werk zat en handen tekort kwam is er ook niet vreemd aan dat vele Gemertsen daar een nieuwe toekomst zagen. Dat men aanvankelijk tevoet en later per fiets dagelijks heen en weer moest nam men daarbij voor lief.

Ook de plaatselijke smederij van Hendricus van Rooij behoeft de niet naar 'werkvolk' te zoeken als daar in 1897, naar het voorbeeld van de Prinzens, een stoommachine voor aandrijving in de grof-smederij werd geplaatst. Zo raakte men hier allengs met het harde metaal vertrouwd.

Aldus werd rond de eeuwwisseling de basis gelegd voor de twee metaalbedrijven in deze gemeente: Smits' metalen ramen (eertijds de smederij van Van Rooij) en de firma Gebr. Verhagen, welke zich toeleggen op de fabricage van stalen- en aluminium ramen en deuren.

Te zamen met de beide weverijen zijn het de grootste werkgelegenheden ter plaatse voor de mannelijke beroepsbevolking in de industrieële sector.

Daarom klinkt het antwoord van de Gemertenaar: "Jawel, textiel en metaal" ons vertrouwd in de oren.

Gemert 29 juni 1973

J.A.L.M. van den Broek.

HET GEMERTS DIALECT.

Enige tijd geleden schreef Dts.P.H.Vos voor Gemerts Heem een artikeltje over het Gemerts dialect. Voor zijn doctoraalscriptie bestudeerde hij het fonologisch systeem van het huidige Gemerts met de historische achtergronden van de hui-

dige fonemen. Hij beperkte zich daarbij tot de klinkers en tot het Gemerts van de laatste tijd (1940-1970) zoals dat gesproken wordt in het kerkdorp Gemert. Het Gemerts bleek 14 korte klinkers, 13 lange klinkers, 4 korte tweeklanken, 4 lange tweeklanken en een toonloze klinker te bezitten. Daarnaast zijn er nog 19 à 20 medeklinkers. In het totaal bezit het Gemerts 54 verschillende fonemen (vgl. het Nederlands dat er slechts 35 heeft). Een behoorlijke rijkdom aan klanken dus.

Opvallende eigenaardigheden van het Gemerts zijn:

1. Tegenover bijna iedere korte klank, staat een lange, b.v. in bepaalde verkortingsverschijnselen bij verkleinwoorden, samenstellingen, afleidingen, vergrotende trappen, buigingsvormen van bijvoeglijke naamwoorden en bij de opeenvolging van bepaalde woorden.
2. Klankveranderingen bij het meervoud van zelfstandige naamwoorden, bij verkleinwoorden en in het geval van de derde persoon enkelvoud o.t.t.

Momenteel is Drs. P.H. Vos bezig met een uitgebreidere studie van het Gemerts dialect. Daarbij kan hij ook steunen op de resultaten van een enquête over dialectwoorden, ingesteld door Willems rond 1880. Voor Gemert werd die lijst zeer uitgebreid en nauwgezet ingevuld door de veelzijdige Witheer Van den Elsen, "boerenapostel", oprichter van de N.C.B., historicus, en naar nu blijkt, ook taalkundige. Drs. Vos voorspelde op theoretische gronden reeds, dat wel eens zou kunnen blijken bij nadere studie dat het Gemerts eens stijgende diftongen gehad moet hebben. Hij had toen het materiaal van Van den Elsen nog niet gezien. Deze hypothese schijnt nu bevestigd te worden door de aantekeningen van Van den Elsen. Zo zei men omstreeks 1880: bjÛst in plaats van hÛst (;beest) en gwôn in plaats van gôn (:gaan).

Drs. Vos heeft ook een systeem ontworpen voor het nauwkeurig schrijven van Gemertse woorden. Voor mensen die minder goed thuis zijn in de dialectologie is het echter nogal moeilijk. Nuenen juni 1973.

W.J. Vos.

G E M E R T S L I E D J E. (Woorden van Pastoor Poell).

Van wor ik ben? Kende gaj ons laand,
't Hee gin besneuwde toppe,
't Is plat net as m'n oopen haand,
Gin spoor hee hiejr te stoppe.
Dor wor de Rips kumt oijt de Peel"
Lanks pèrse heij en bremmegeal